

Die vloek.

Johan Kruger. Pretoria: LAPA Uitgewers, 2012. 417 pp. ISBN 978-0-7993-5827-8.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i1.24>

Op die oppervlak is Johan Kruger se eerste roman 'n spanningsverhaal oor 'n gewone gesinsman vasgevang in sy onmiddellike probleme: 'n grondeis op sy pa se plaas, die raaisel van 'n vloek wat oor sy voorvaders uitgespreek is, sy vrou se flirtasie met haar neef, 'n waardevolle skildery wat voete kry, sy beste vriende wat Australië toe emigreer en sy uiters hardkoppige pa wat as laaste patriarg in die Tygerpoort wegraak.

Dieperliggend handel die verhaal egter oor dit wat die Afrikaner gemaak het wat hy/sy vandag is, hoe dit gekom het dat dié wat deur die Britse Ryk verdruk is, die apartheidsondrukkers geword het; en hoe dié wat ander se taal en kultuur gemarginaliseer het, self gemarginaliseer word in 'n nuwe bestel wat steeds "kleurbedonnerd" (232) is, want die hede word in hierdie roman behendig met die verlede vervleg: "Vir Alwyn en Lente is die Anglo-Boereoorlog iets wat van onreg spreek en daarom emosionele binding inhou. Maar as die geslag wat moet betaal vir die weerwraak, ontlok die vergrype wat hulle onmiddellike voorsate onder die vaandel van apartheid gepleeg het hewiger reaksie by hulle" (72).

Die titel verwys dus nie net na die vloek wat "die mkulu" oor Kortpeet en sy nageslagte uitspreek nie; maar ook na "die vloek" van 'n swart vel tydens die apartheidsjare, "die vloek" van 'n wit vel in die nuwe Suid-Afrika, sowel as die sondes van die (volks)vaders waarmee die nageslagte belas is. Alhoewel Kruger se boek nie as 'n suiwer historiese roman geklassifiseer kan word nie, sluit dit tog aan by 'n hele aantal tekste (*Fees van die ongenooies*, *Sirkusboere*, *ensovoort*) wat oor die laaste paar jaar verskyn het waar die geskiedenis ingespan word om sin te maak van die hede. Maar die geskiedenis word hier ook betrek in 'n soeke na 'n

Afrikaneridentiteit, om aandadigheid in 'n ongunstige geskiedenis te erken en om verdraaide geskiedenis reg te stel: "Onder [die apartheidsregering] se leiding het ons presies aan ons landgenote gedoen wat die Engelse aan ons gedoen het [...]" (147).

Deur die loop van die boek word daar verskeie uitsprake oor die geskiedenis gemaak en hoe dit met vandag verband hou: "Mens moenie selektief met die geskiedenis omgaan nie [...] die geskiedenis het elkeen van ons gemaak wat ons vandag is." (114) en "Somige dinge gaan nooit verby nie. Dit bly ons nie slegs by nie, dit maak ons wie ons uiteindelik word." (150).

Rassekonflik staan sentraal in hierdie teks, maar op verskeie plekke word die moontlikheid van versoening tussen wit en swart, tussen hede en verlede, in die vooruitsig gestel: "Dit kan nooit te laat wees om die onreg van die verlede reg te stel nie. Jy kan nie die geskiedenis verander nie, maar jy kan in jou tyd regmaak wat verbrou is" (361). Versoening tussen wit en swart, die beswering van "die vloek", word gekonkretiseer in Alwyn Baayenhoek wat sy bruin neef (met dieselfde naam) ten volle aanvaar deur hom een van die kisdraers op sy pa—die laaste van die apartheidsvaders—se begrafnis te maak.

Alwyn se woorde aan sy gesin dat "[m]ens moet weet waar jy vandaan kom om te verstaan wie jy is en waarheen jy op pad is" (335) herinner sterk aan Etienne van Heerden se *Toorberg* (1986) waar die verhouding tussen hede en verlede ook 'n belangrike gegewe is. Kruger se teks tree trouens van die staanspoor af in gesprek met Van Heerden se roman deurdat *Die vloek* ook ingelei word deur die swart en wit families se stambome. Verder is daar ook die teenwoordigheid van magiese realisme waar toordery en harde realiteit gelyktydig voorkom; word die moeilikheid deur water veroorsaak wanneer Kortpeet leivore deur die Sekhukhune se voorvadergrawe (in *Toorberg* laat StamAbel 'n

boorgat sink waarin Druppeltjie verdrink); sterf 'n verstandelik gestremde kind Alwyn-tjie, nes Druppeltjie, onder raaiselagtige omstandighede; is daar 'n "skaamfamilie"—kinders wat oor die kleurgrens verwek is; verdwyn die eienaar van die plaas op 'n kritieke oomblik; en word die perspektiewe van voorsate en nasate afgewissel. Dit is egter nie waar die ooreenkoms tussen hierdie twee romans ophou nie. In albei boeke word die plaas, soos in vele ander Afrikaanse romans, meer as net 'n fisieke ruimte; dit word 'n karakter wat meespeel in die gebeure, 'n versinnebeelding van die Afrikanerpsige en -identiteit: "Hierdie grond is myne. G'n swarte tater vat dit weg van my nie [...] Dis my bloedgrond waarvoor ek gewerk en my edele voorgeslagte gesterf het" (389) en: "Hy loop soos sy voorgeslagte die pad deur die Tygerpoort. Hy is soos hulle daarin vasgevang. Dis waar hy hoort. Die Tygerpoort sal hom laat gaan soos en wanneer hy wil" (404).

Kruger gebruik die wisselwerking tussen hede en verlede ook as 'n medium tot boetedoening—om die Afrikaner se skuld in 'n kontroversiële verlede te erken, en om verswygde geskiedenis openbaar te maak: "Slimmer ouens as ek en jy [...] het hulle koppe al moeg gedink oor hoe dit gekom het dat ons so uitnemend daarin geslaag het om helde—ons, die slagoffers van die Britse kolonialisme—te omskep in die uitgeworpenes van die wêreld [...] Al ons Afrikaners dra maar aan dieselfde historiese erfenis, elk op sy eie manier." (378–79).

Die karakterisering van Alwyn se voorvaders steek nie vas in die tradisionele, mitologiserende uitbeelding van die Boere as vroom en vreeslose helde nie, intendeel, in Kruger se teks is hulle verraaiers, egbreukers, lafaards, dronklappe, "Godloënaars" en diewe.

Kruger se poging om ook die vrou los te skryf uit 'n geskiedenis van onderdrukking en stereotipering is egter gedwonge en slaag nie heeltemal nie omdat dit dikwels voorkom

asof dit die skrywer self is wat oor vroue kommentaar lewer, nie die karakters nie: "Vroue het die wonderlike gawe om te midde van die grootste spanning die illusie van normaliteit lewend te hou. Hulle is die ruggraat wat die res staande hou" (47).

Afgesien hiervan is *Die vloek* 'n goed geskrewe en boeiende teks waarmee die eietydse leser oor sy/haar herkoms én toekoms kan besin.

Gerda Taljaard-Gilson
taljagh@unisa.ac.za
Universiteit van Suid-Afrika
Pretoria